

Posudek dizertační práce

Nematematický svět učebnic matematiky pro 6. ročník základních škol a oblasti finanční matematiky

Autorka dizertační práce: Mgr. Hana Moraová

Obor: pedagogika

Oponentka: doc. PhDr. Alena Hošpesová, Ph.D.

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta

I. Aktuálnost zvoleného tématu

Práce je zaměřena na zkoumání nematematického obsahu učebnic matematiky. Autorka identifikovala přehled situací nabízených úlohami a výkladovými texty, které našla ve vybraných sadách učebnic matematiky pro 6. ročník základního vzdělávání a analyzuje, jaký obraz každodenního života učebnice přinášejí. Práce tak přispívá k rozšíření poznání v oblasti studia učebnic a jejich tvorby.

Práci můžeme vnímat jako podnětnou i z pohledu pěstování matematické gramotnosti žáků, jak je požadováno *Národní strategií podpory základních gramotností v základním vzdělávání* (2012). Chápeme-li jako součást matematické gramotnosti i schopnost pochopit roli, kterou hraje matematika v běžné praxi, pak poznání nabídky kontextů, které autoři učebnic různými formami žákům nabízejí, je důležitým faktorem. Analýza kontextů využívaných v učebnicích přispěje k pochopení toho, proč někteří žáci přes veškerou snahu učitelů nevnímají matematiku jako účinný nástroj řešení (praktických) problémů.

II. Vymezení cíle dizertace a jeho splnění

Autorka uvádí, že cílem výzkumu je analyzovat kontexty, ve kterých autoři učebnic matematiky „dělají matematiku“. K tomuto účelu vybrala pět sad učebnic matematiky pro 6. ročník základního vzdělávání. Výběr učebnic i zúžení na konkrétní ročník jsou odůvodněny a podpořeny přesvědčivými argumenty.

Cíl práce byl rozpracován do dvou výzkumných otázek: (1) S jakými obrazy světa, ve kterém žijeme, se setkávají žáci v učebnicích matematiky? (2) Existují významné rozdíly v této oblasti mezi různými řadami učebnic? V odpovědi na první otázku je ukázána jednak univerzálnost témat, která se objevují ve všech sadách učebnic, jednak jejich různé zastoupení. Bylo věnováno dosti pozornosti zřetelnosti každodennosti a implicitně i hledány důvody tohoto stavu. Odpověď na druhou otázku je zpracována ve formě přehledů četností témat přítomných v učebních textech. Méně pozornosti je věnováno hledání příčin různého rozložení témat. Může nějakou roli hrát pohlaví autorů učebnic?

III. Metodologie

Autorka deklaruje výzkum jako kvalitativní. Podle mého soudu odpovídá přístup výzkumným otázkám i faktu, že podobný výzkum nebyl v České republice realizován. Výzkum si kladl za cíl zmapování oblasti, ne získání zobecnitelných výsledků. Vlastní analýza učebnic byla provedena opakovaným kódováním, které je v textu popsáno. Jsou popsány i problémy, na které autorka při kódování narazila. Při hledání odpovědi na druhou výzkumnou otázku se autorka opírá a kvantitativní vyjádření četností kontextů, které v učebnicích identifikovala. To by bylo v kvalitativním výzkumu problematické, kdyby analýza končila rozbořem „síly“ jednotlivých kontextů. Autorka ale jde za toto konstatování a hledá další charakteristiky kontextů vzhledem k tomu, jak reprezentují každodennost. Při interpretaci svých zjištění se také opírá o další výzkumné metody (závěry z rozhovorů s autory učebnic a redaktory).

IV. Struktura práce

Práce má 160 stran textu.

V úvodní kapitole autorka odůvodňuje volbu tématu a užší zaměření na učebnice matematiky a úlohy v nich obsažené. Jsou zde také formulovány výzkumné otázky. Částečně je v úvodu odůvodněn i teoretický rámec výzkumu.

Teoretická část obsahuje rozsáhlý přehled publikovaných výzkumných výsledků zkoumání učebnic (matematiky) a vysvětlení teoretického ukotvení práce (v návaznosti na oblast kulturní antropologie, sociální psychologie, literární vědy a sociologie). Je pozitivní, že práce vycházela z širokého studia literatury, v textu se ale autorce úplně nepodařilo shrnutí strukturovat tak, aby čtenář mohl sledovat cestu k jejímu vlastnímu výzkumu. Uvítala bych jasnější odlišení výsledků výzkumu a autorčiných vlastních názorů, oddělení výsledků zjištěných v České republice a jinde (např. platnost studie Fan, Zhu, Miao str. 21 pro české prostředí) a jasné vyjádření, jak studium literatury pomohlo nasměrování práce. Posledně zmíněný požadavek je stručně splněn v části 2.10. Některé výzkumné výsledky jsou jen zmíněny, jiné jsou podrobně vysvětleny, např. není jasné, proč je podrobně zpracována studie Lepik a kol. na str. 24 a dále, když názory na užívání učebnic práce neřeší.

Ve třetí části práce jsou shrnuty výsledky několika dílčích studií, které předcházely analýze učebnic a měly za cíl zmapovat širší terén. Výsledky odpovídají tomu, že šlo o dílčí studie. Byly průběžně publikovány a prošly odpovídajícími recenzními řízeními.

Hlavní část práce obsahuje analýzu pěti sad učebnic. Je zpracována pečlivě a zjištění jsou interpretována věrohodně s oporou o teoretická východiska. V textu se vychází sice z četností jednotlivých kontextů v dané učebnici, ty jsou ale doplněny hlubší analýzou. Pravdivost interpretací je podpořena kombinací výzkumných metod (analýza textu, ilustrací, rozhovor s autorem).

V závěru dává autorka odpovědi na jednotlivé výzkumné otázky. Omezuje jejich obecnost velikostí výzkumného vzorku. Doporučuji, aby u obhajoby byla doplněna úvaha o přenositelnosti výsledků výzkumu.

V. Připomínky

V předložené práci se nevyskytují závažné odborné a metodické chyby. Dále uvádím pouze několik nepřesností a námětů pro diskuzi:

s. 11 V první výzkumné otázce bych spíše použila tázací zájmeno „kterými“.

s. 42 V textu jsou nejednotně přechylována ženská příjmení.

VI. Formální stránka práce

Formální úroveň práce je dobrá, text je přehledný a logicky členěný. Autorka dodržuje pravidla pro citace a odkazy. Práce je napsána srozumitelným jazykem.

VII. Závěr

Posuzovaná práce splňuje požadavky, které se kladou na dizertační práce v doktorském studijním oboru pedagogika. Obsahuje původní výsledky, ke kterým autorka došla na základě vlastního výzkumu. Informuje o dlouhodobém zaujetí Mgr. Moraové tématem.

Předloženou práci doporučuji k obhajobě. Konstatuji, že se týká aktuálního problému v pedagogice a některé její výsledky mohou přispět k jeho řešení na úrovni teoretické i praktické. Autorka své cíle splnila a použila k tomu odpovídající výzkumné metody.

doc. PhDr. Alena Hošpesová, Ph.D.

oponentka

V Č. Budějovicích dne 23. 11. 2018